

WOJCIECH STANKIEWICZ

POZYCJA KOBIETY W DOKUMENTACH ONZ
A PRAKTYKA W WYBRANYCH PAŃSTWACH ŚWIATA

Rola i pozycja kobiety na świecie są zagadnieniami aktualnymi od stuleci. Mimo, że pierwsze prawa nadano kobietom wiele lat temu, ich pozycja w dużej części świata nadal nie jest pewna¹. Została ona zdecydowanie umocniona i obwarowana licznymi dokumentami oraz deklaracjami, jednakże w dalszym ciągu, panuje powszechny brak samoświadomości kobiet, wynikający z nieznanomości własnych praw. Kobiety w wielu miejscach na świecie nie wiedzą, że ich sytuacja prawna uległa przez minione lata znaczącej poprawie. Z tego powodu poddają się męskiej dominacji w większości sfer życia, w podobny sposób, w jaki czyniły to od wieków.

Celem niniejszej pracy jest ukazanie, w jaki sposób traktowane są na świecie kobiety, jakie traktaty i postanowienia międzynarodowe bronią ich praw oraz jakie organizacje działają w celu zminimalizowania dyskryminacji ze względu na płeć. Przede wszystkim jednak niniejsza praca jest zbiorem przykładów świadczących o nadal niedostatecznej kontroli prawnej w krajach, gdzie od stuleci panuje patriarchalny system społeczny i gdzie, pomimo upływu czasu, mężczyźni wykorzystują zdobytą pozycję dla własnych celów, w wielu przypadkach bez poszanowania międzynarodowych ustaleń i ograniczeń ich dominacji.

Hipotezą poniższej pracy jest twierdzenie, że mężczyźni, pomimo zmian społeczno-kulturowych, które zaszły w świecie na przestrzeni wieków, w dalszym

Dr WOJCIECH STANKIEWICZ – adiunkt Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; e-mail: wmstankiewicz@wp.pl

¹ D. Moeckli, S. Shah, S. Sivakumaran, D. Harris, *International human rights law*, Oxford–New York: Oxford University Press 2010, s. 34-54.

ciągu postrzegają własną pozycję społeczną jako wyższą, uprzywilejowaną w stosunku do kobiet. W celu udowodnienia niniejszej hipotezy zastosowano następujące pytania badawcze: Jakie prawa zagwarantowano kobietom w Organizacji Narodów Zjednoczonych? Jakie organy ONZ nadzorują wypełnianie międzynarodowych traktatów i konwencji dotyczących praw kobiet? Jakie są najbardziej znane lub najbardziej drastyczne przykłady łamania praw kobiet? Czy kobiety z krajów, gdzie są szczególnie źle traktowane, potrafią walczyć o liczne prawa osobiste, które w minionych latach nadała im społeczność międzynarodowa?

1. POZYCJA KOBIETY W DOKUMENTACH ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

Na początku XX wieku uznawanie praw człowieka leżało w gestii poszczególnych państw, ponieważ nie istniał żaden uniwersalny i prawnie wiążący katalog praw człowieka². Sytuacja ta uległa zmianie dopiero po II wojnie światowej. Państwa zwycięskie uczestniczące w konflikcie, podjęły próbę obrony nowej rzeczywistości i niedopuszczenia do ponownego konfliktu na tak szeroką skalę. Dogodnym forum do prowadzenia międzynarodowych rozmów okazała się Organizacja Narodów Zjednoczonych. Pozytywne skutki prowadzonych na forum ONZ rozmów widoczne są już w preambule do Karty Narodów Zjednoczonych (Charter of the United Nations) z 1945 roku, w której zapisano że jej sygnatariusze zobowiązują się „przywrócić wiarę w podstawowe prawa człowieka, godność i wartość jednostki, równość praw mężczyzn i kobiet oraz narodów wielkich i małych”³. W tym celu ONZ ma doprowadzić do współpracy między państwami w popieraniu i ochronie swobód „dla wszystkich bez względu na różnice rasy, płci, języka lub wyznania”⁴.

Kolejnym etapem tworzenia międzynarodowego prawa, mającego na celu ochronę praw każdej, bez wyjątku, jednostki ludzkiej, było uchwalenie przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 10 grudnia 1948 roku Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (The Universal Declaration of Human Rights). W artykule 1 powyż-

² W. Benedek, E. M. Kisaakye, G. Oberleitner, *The human rights of women: international instruments and African experiences*, London: Zed Books 2002, s. 88-110.

³ Karta Narodów Zjednoczonych z 26.06.1945, Dz. U. 1947, nr 23, poz. 90, [w:] A. Przyborska-Klimczak, *Prawo międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów*, Lublin: Lubelskie Wydawnictwa Prawnicze 1996, s. 7.

⁴ Tamże.

szej deklaracji zapisano, że „wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swej godności i swych praw”⁵, natomiast w kolejnym, że „każdy człowiek posiada wszystkie prawa i wolności zawarte w niniejszej deklaracji bez względu na jakiegokolwiek różnicę rasy, koloru, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych i innych, narodowości, pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub jakiegokolwiek innego stanu”⁶. Po raz kolejny stwierdzono na forum światowym, że różnica płci nie powinna być pretekstem do nierównego traktowania kobiet i mężczyzn, do szeroko pojętej dyskryminacji jednej bądź drugiej grupy.

Na przestrzeni lat ONZ utworzyło 10 konwencji, mających na celu ochronę prawną kobiet w różnych sytuacjach. Najstarszy z tych dokumentów pochodzi z 1949 r. i zatytułowany jest *Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji*. W konwencji jawnie potępiono wszelkie działania mające na celu handel tzw. żywym towarem w celu prostytucji, uznając go za „sprzeczny z godnością i wartością człowieka oraz zagrażający dobru jednostki, rodziny i społeczeństwa”⁷. W artykułach 1 i 2 wezwano do karania osób czerpiących zyski z prostytucji oraz zakazano prowadzenia legalnych domów publicznych, eksploatacji i rejestracji prostytutek. Ponadto, w artykułach 8 i 9 zapisano prawo do ekstradycji osób w jakikolwiek sposób związanych ze zjawiskiem prostytucji. W kolejnych artykułach traktatu uznano, że handel ludźmi w celu prostytucji jest przestępstwem międzynarodowym i zobowiązano państwa-strony do współpracy w ściganiu i karaniu sprawców na mocy prawa międzynarodowego oraz państwowego.

Druga w kolejności chronologicznej utworzona została konwencja dotycząca równego wynagrodzenia dla pracujących mężczyzn i kobiet za pracę jednakowej wartości, przyjęta w Genewie 29 czerwca 1951 roku, która jest dokumentem odnoszącym się do sprawy ważnej i aktualnej pomimo upływu lat. W artykule 1 powyższej konwencji zapisano definicje „wynagrodzenia”⁸ oraz „jednakowego

⁵ Powszechna deklaracja praw człowieka z 10.12.1948, Dz. U. 1993, nr 61, poz. 284, [w:] Przyborska-Klimczak, dz. cyt., s. 154.

⁶ Tamże.

⁷ Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji (*Convention for the suppression of the traffic in persons and of the exploitation of the prostitution of others*) z 02.12.1949; *Prawa kobiet w dokumentach ONZ*, red. A. Grzybek, Warszawa: Ośrodek Informacji Środowisk Kobietych – OŚKa 1996, s. 306; Dz. U. 1952, nr 41, poz. 278.

⁸ „Oznacza płacę lub uposażenie zwykle, podstawowe lub minimalne, i wszelkie inne korzyści, płacone bezpośrednio lub pośrednio w gotówce lub naturze, przez pracodawcę pracownikowi z tytułu zatrudnienia tego pracownika” – za: Art. 1 konwencji dotyczącej jednakowego wynagrodzenia dla pracujących mężczyzn i kobiet za pracę jednakowej wartości z 29.06.1951, Dz. U. 1955, nr 38, poz. 238.

wynagrodzenia dla pracujących mężczyzn i kobiet za pracę jednakowej wartości⁹, do których to definicji odnoszono się w kolejnych zapisach traktatu. Państwa-strony, będące członkami Międzynarodowej Organizacji Pracy (International Labour Organization – ILO), ustanowiły w artykułach 2 i 3 konwencji zasadę i praktykę równego wynagrodzenia za równowartościową pracę oraz dokonywania obiektywnej, wolnej od dyskryminacji ze względu na płeć, wyceny wykonywanej pracy, opartej na rzeczywistych zdolnościach pracownika na danym stanowisku. Aby dopełnić postanowienia zawarte w traktacie, w artykule 4 zobowiązano członków ILO do współpracy z zainteresowanymi organizacjami pracodawców i pracowników.

Kolejnym dokumentem poświęconym w pełni prawom kobiet jest konwencja o prawach politycznych kobiet, spisana 31 marca 1953 roku w Nowym Jorku, składająca się z 11 artykułów. Państwa-strony zgodnie uznały i zapisały we wstępie do niniejszego traktatu, że „każdy człowiek ma prawo do udziału w rządzeniu swym krajem czy to bezpośrednio, czy też pośrednio poprzez swobodnie wybranych przedstawicieli, i że ma prawo do dostępu na zasadach równości do służby publicznej w swoim kraju”¹⁰, jak również, że zarówno mężczyźni jak i kobiety mają prawo do „równości w dziedzinie korzystania z praw politycznych i ich wykonywania”¹¹. W artykułach 1, 2 i 3 zapewniono kobietom prawo do „głosowania we wszelkich wyborach na równych warunkach z mężczyznami bez żadnej dyskryminacji”¹² oraz równy dostęp do urzędów i funkcji społecznych, a także równe prawa w organach władzy ustawodawczej, wykonawczej, sądowniczej i ochronę przed dyskryminacją społeczną.

Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy w sprawie dyskryminacji w zakresie zatrudnienia i wykonywania zawodu jest kolejnym dokumentem mającym przeciwdziałać dyskryminacji ze względu na płeć. Została ona utworzona 25 czerwca 1958 roku w Genewie. W artykule 1 zdefiniowano pojęcie *dyskryminacji*¹³ w zakresie zatrudnienia lub wykonywania zawodu, a także ustalono ramy

⁹ „Wyrażenia stosuje się do stawek wynagrodzenia, ustalonych bez dyskryminacji opartej na płci” (tamże).

¹⁰ Konwencja o prawach politycznych kobiet z 31.03.1953, Dz. U. 1955, nr 16, poz. 86.

¹¹ Tamże.

¹² Tamże.

¹³ „Wszelkie różnicowanie, wyłączenie lub uprzywilejowanie, oparte na rasie, kolorze skóry, płci, religii, poglądach politycznych, pochodzeniu narodowym lub społecznym, które powoduje zniweczenie lub naruszenie równości szans lub traktowania w zakresie zatrudnienia lub wykonywania zawodu” – za: Konwencja dotycząca dyskryminacji w zakresie zatrudnienia i wykonywania zawodu z 25.06.1958, Dz. U. 1961, nr 42, poz. 218.

pojęć *zatrudnienia* i *zawodu*¹⁴. Państwa członkowskie zostały zobowiązane na mocy artykułu 2 i 3 niniejszej konwencji do opracowania i prowadzenia polityki krajowej, która zmierzać będzie do likwidacji wszelkich form dyskryminacji w zatrudnieniu oraz do wprowadzenia w życie zasady równych szans i równego traktowania na rynku i w miejscu pracy.

Aby uzyskać możliwość zatrudnienia na równych prawach i na równych stanowiskach, konieczne jest także zrównanie dostępu do szkolnictwa. Dlatego 15 grudnia 1960 roku, podczas obrad konferencji generalnej ONZ w Paryżu, przyjęto konwencję w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty¹⁵. Najważniejsze postanowienia zawarto w artykułach 1-5 powyższej konwencji. Państwa-strony uznały, że żaden powód nie usprawiedliwia nierówności w dostępie do zdobywania i pogłębiania wykształcenia. Również różnica płci nie może mieć w tym względzie żadnego znaczenia. Sygnatariusze zobowiązali się zapewnić równe możliwości edukacyjne dla dziewcząt i kobiet na całym świecie. Ponadto, na mocy artykułu 6 państwa-strony zobowiązały się „w możliwie największym stopniu uwzględnić zalecenia, które Konferencja Generalna Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury może przyjąć, w celach określenia środków walki z różnymi aspektami dyskryminacji w dziedzinie oświaty i środków do zapewnienia jednakowych możliwości i jednakowego traktowania w tej dziedzinie”¹⁶. W artykule 9 podkreślono, że niedopuszczalne są jakiegokolwiek zastrzeżenia do treści zawartych w konwencji.

Następnym dokumentem chronologicznie utworzonym i przedłożonym do zatwierdzenia państwom członkowskim ONZ, jest konwencja w sprawie zgody na zawarcie małżeństwa, najniższego wieku małżeńskiego i rejestracji małżeństw, która została przyjęta 10 grudnia 1962 roku w Nowym Jorku. We wstępie do traktatu przypomniano treść artykułu 16 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, w którym zapisano, że małżeństwo może zostać zawarte jedynie za obojorną, w pełni świadomą zgodą obu stron oraz, że akt zawarcia małżeństwa musi być zarejestrowany we właściwym urzędzie, aby nie dopuścić do naruszeń prawa. W celu zapewnienia bezpieczeństwa przyszłym małżonkom wymagane jest powiadomienie opinii publicznej o zbliżających się zaślubinach, aby w razie jakiegokolwiek nieprawidłowości z którejkolwiek strony można było w odpowiednim czasie zapobiec krzywdzącemu związkowi małżeńskiemu (artykuł 1 konwencji).

¹⁴ „Obejmują dostęp do szkolenia zawodowego, do zatrudnienia i do poszczególnych zawodów, jak również warunki pracy” (tamże).

¹⁵ Konwencja w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty z 15.12.1960, Dz. U. 1964, nr 40, poz. 268.

¹⁶ Tamże.

Z tego względu sygnatariusze traktatu zobowiązali się ustalić minimalny wiek zawarcia małżeństwa, aby nie dopuścić do sytuacji, gdzie dzieci (przeważnie dziewczęta) zmuszane są wbrew własnej woli do małżeństwa z partnerem wybranym im przez opiekunów¹⁷.

Znacznie obszerniejszą i pełniejszą od pozostałych jest konwencja z 18 grudnia 1979 roku w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet. Dyskryminację kobiet zdefiniowano jako „wszelkie różnicowanie, wyłączenie lub ograniczenie ze względu na płeć, które powoduje lub ma na celu uszczuplenie albo uniemożliwienie kobietom, niezależnie od ich stanu cywilnego, przyznania, realizacji bądź korzystania na równi z mężczyznami z praw człowieka oraz podstawowych wolności z dziedzin życia politycznego, gospodarczego, społecznego, kulturalnego, obywatelskiego i innych”¹⁸. Konwencja ta jest określana mianem Międzynarodowej Karty Praw Kobiet. W zapisach normatywnych zakazano jakiegokolwiek ograniczania, różnicowania czy też wykluczania ze względu na płeć, które ma na celu unieważnienie lub umniejszenie praw człowieka i podstawowych wolności kobiet. Zapewniono organom państwowym możliwość wprowadzania tzw. *dyskryminacji pozytywnej*, czyli zastosowania tymczasowych środków specjalnych, skutkujących przyspieszeniem osiągnięcia faktycznej równości kobiet i mężczyzn. Do jednych z ważniejszych założeń konwencji zaliczono twierdzenie, że obowiązki państwa w zakresie likwidacji dyskryminacji kobiet dotyczą zarówno sfery publicznej, jak i prywatnej. Konwencja jest jednym z dokumentów ONZ-owskich, do zapisów którego państwa asygnujące zgłosiły najwięcej zastrzeżeń – w szczególności do artykułów 9, 15 i 16, odnoszących się do równości wobec prawa, pełnej zdolności prawnej, równych praw w zakresie obywatelstwa, a także równości w małżeństwie i rodzinie.

Komitet ONZ ds. Eliminacji Dyskryminacji Kobiet (Committee of the Elimination of Discrimination against Woman – CEDAW)¹⁹ systematycznie sprawuje nadzór nad postępowaniem we wdrażaniu postanowień konwencji oraz dokonuje przeglądu raportów przedkładanych przez państwa – strony konwencji. Przyjęto także protokół dodatkowy do konwencji, dający możliwość wniesienia skargi indywidualnej lub grupowej. Założenia zawarte w powyższej konwencji zostały wcześniej zawarte w deklaracji ONZ z 1967 r., zatytułowanej: *Deklaracja*

¹⁷ Konwencja w sprawie zgody na zawarcie małżeństwa, najniższego wieku małżeńskiego i rejestracji małżeństw, Dz. U. 1965, nr 9, poz. 53.

¹⁸ Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Dz. U. 1982, nr 10, poz. 71.

¹⁹ Committee of the Elimination of Discrimination against Woman, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/committee.htm>, [13.05.2012].

w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, w której potwierdzono, że dyskryminacja wobec kobiet, odmawiająca im lub ograniczająca ich równe prawa z mężczyznami, jest zasadniczo niesprawiedliwa i godzi w ludzką godność.

Najbardziej aktualnym dokumentem z zakresu prawodawstwa Narodów Zjednoczonych na rzecz poprawy statusu kobiet jest deklaracja o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993 r. Zdefiniowano w niej przemoc wobec kobiet jako jedną z decydujących przyczyn, uniemożliwiających kobietom pełne uczestnictwo w życiu ekonomicznym, politycznym i społecznym. Przemoc wobec kobiet uznano za przejaw uwarunkowanej historycznie nierówności kobiet, która jednakże stanowi pogwałcenie praw człowieka i podstawowych wolności przysługujących kobietom. Ponadto stanowi przeszkodę w osiągnięciu rozwoju i pokoju. W deklaracji podkreślono, że państwa zobowiązane są do podjęcia działań zmierzających zapobieganiu, ściganiu i karaniu aktów przemocy wobec kobiet, bez względu na to, czy sprawcą jest osoba publiczna, czy prywatna. Na mocy tego dokumentu powołana została Specjalna Sprawozdawczyni ds. Przemocy wobec Kobiet (United Nations Special Rapporteur on Violence against Women), do której zadań należy zbieranie danych i rozdysponowywanie środków na rzecz walki z przemocą i eliminacji jej przyczyn.

1.1. POZYCJA KOBIET W PROGRAMACH I AGENCJACH WYSPECJALIZOWANYCH ONZ

W zbiorowości Narodów Zjednoczonych funkcjonuje wiele programów i agend wyspecjalizowanych, podejmujących działania na rzecz równouprawnienia płci. Do najważniejszych należą: Jednostka Narodów Zjednoczonych ds. Równości Płci i Uwłasnowolnienia Kobiet – ONZ w Kwestii Kobiet (UN Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women – UN Women), utworzona 2 lipca 2010 roku. Działalność rozpoczęła dopiero w styczniu 2011 roku. Jej celem jest przyspieszenie tempa prac dotyczących spraw kobiet i dziewcząt na całym świecie²⁰.

²⁰ *United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women*, <http://www.unwomen.org/about-us/about-un-women/>, [13.05.2012].

Logo Jednostki Narodów Zjednoczonych ds. Równości Płci i Uwłasnowolnienia Kobiet – ONZ w Kwestii Kobiet (UN Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women – UN Women).
Źródło: http://www.unic.un.org.pl/rownouprawnienie/programy_agendy.php

Innym organem ONZ nastawionym na działalność dotyczącą kobiet, jest Wydział ONZ ds. Awansu Kobiet (UN Division for the Advancement of Woman- DAW). DAW promuje udział kobiet na równi z mężczyznami w aspektach życia obejmujących zrównoważony rozwój, pokój i bezpieczeństwo, prawa człowieka czy sprawowanie władzy. Ponadto pełni rolę głównego koordynatora oraz źródła działań ONZ w kwestiach związanych z kulturą tożsamością obu płci. Pełni również funkcję sekretariatu czterech konferencji w sprawach kobiet oraz opracowuje raporty i analizy na tematy kluczowe dla walki z dyskryminacją ze względu na płeć²¹.

Logo Wydziału ONZ ds. Awansu Kobiet (UN Division for the Advancement of Woman- DAW)
Źródło: http://www.unic.un.org.pl/rownouprawnienie/programy_agendy.php

Kolejnym organem dążącym do polepszenia statusu kobiet jest Międzynarodowa Organizacja Pracy (International Labour Organization –ILO), której jednym z podstawowych celów od momentu powstania są działania na rzecz równości płci w miejscu pracy. ILO dąży do tworzenia regulacji prawnych, zapewniających środowisko pracy przyjazne kobietom oraz uwzględniające ich obowiązki macierzyńskie. ILO czynnie podejmuje również walkę z problematyką praw kobiet w miejscu pracy, obejmującą m.in. zagadnienia: molestowania seksualnego w pracy, kobiet na stanowiskach kierowniczych, kobiet w związkach zawodowych, kobiet wiejskich w rozwoju małych przedsiębiorstw, pracy a macierzyństwa²².

²¹ Tamże.

²² *International Labour Organization*, <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/lang--en/index.htm> (dostęp:13.05.2012).

Logo Międzynarodowej Organizacji Pracy (International Labour Organization – ILO)

Źródło: http://www.unic.un.org.pl/rownouprawienie/programy_agendy.php

Międzynarodowy Instytut Kształcenia i Badań nad Awansem Kobiet (International Research and Training Institute for the Advancement of Women – INSTRAW) udziela pomocy oraz zachęca do działań w celu osiągnięcia równości płci. Działalność prowadzi poprzez organizowane szkolenia i badania. Wspiera organizacje rządowe, pozarządowe oraz międzyrządowe, zajmujące się problematyką równości płci. Spełnia funkcję centrum informacyjnego w zakresie identyfikowania i znoszenia barier, utrudniających realizowanie koncepcji równouprawnienia kobiet we wszystkich wymiarach procesu rozwoju politycznego, społecznego i ekonomicznego. Stara się uczynić bardziej widocznym wkład kobiet w światowy rozwój.

Logo Międzynarodowego Instytutu Kształcenia i Badań nad Awansem Kobiet (International Research and Training Institute for the Advancement of Women – INSTRAW)

Źródło: http://www.unic.un.org.pl/rownouprawienie/programy_agendy.php

Kolejnym organem wspierającym rozwój równouprawnienia jest Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka (United Nations High Commissioner for Human Rights – UNHCHR). Do obszarów jego szczególnych zainteresowań należą: przemoc wobec kobiet, dyskryminacja rasowa ze względu na płeć, handel kobietami, prawa reprodukcyjne kobiet, problem HIV/AIDS wśród kobiet, tradycje i praktyki kulturowe (np. okaleczanie żeńskich narządów płciowych)²³.

²³ P. Rohleder, *HIV/AIDS in South Africa: 25 years on psychosocial perspectives*, New York: Springer 2009, s. 21-66; *United Nations Human Rights*, <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx> (dostęp: 13.05.2012).

Logo Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka (United Nations High Commissioner for Human Rights – UNHCHR)

Źródło: http://www.unic.un.org.pl/rownouprawnienie/programy_agendy.php

Ostatnią z wymienionych jednostek, co nie oznacza, że najmniej wspierającą kobiety, jest Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Kobiet (United Nations Development Fund for Women–UNIFEM). Promuje między innymi prawa kobiet jako prawa człowieka, udział kobiet w życiu politycznym oraz ich bezpieczeństwo ekonomiczne²⁴. Poprzez udzielanie finansowej pomocy na rzecz kobiet oraz wywieranie nacisków na decydentów politycznych stara się doprowadzić do wzmocnienia działalności istniejących na świecie organizacji kobiecych.

Logo Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Kobiet (United Nations Development Fund for Women – UNIFEM)

Źródło: http://www.unic.un.org.pl/rownouprawnienie/programy_agendy.php

Niezmiernie ważnym elementem walki o prawa kobiet są ciała międzyrządowe i traktatowe ONZ. W chwili obecnej funkcjonuje kilka takich organów. Jednym z nich jest powołana w 1946 roku Komisja Statusu Kobiet (Commission on the Status of Women – CSW), która jest jedną z komisji funkcjonalnych Rady Gospodarczej i Społecznej. Jej zadaniem jest zbieranie informacji oraz przygotowywanie rekomendacji i raportów na temat praw kobiet – politycznych, ekonomicznych, obywatelskich, socjalnych i edukacyjnych. Komisja, początkowo składająca się z 15 członków, obecnie liczy 45 członków, wybieranych na 4 lata przez Radę Gospodarczą i Społeczną według następującego klucza geograficznego: Afryka – 13 członków, Azja – 11, Ameryka Łacińska – 9, Europa Wschod-

²⁴*Ośrodek informacji ONZ w Warszawie*, http://www.unic.un.org.pl/rownouprawnienie/programy_agendy.php (dostęp: 08.04.2012).

nia – 4, Europa Zachodnia i inne kraje – 8. Drugim organem jest Komitet ds. Eliminacji Dyskryminacji Kobiet (Committee on the Elimination of Discrimination against Women – CEDAW). Jest to organ ekspercki, składający się z 23 ekspertek i ekspertów pochodzących z całego świata. Jego zadaniem jest obserwacja postępu w kwestiach równouprawnienia kobiet, jaki dokonał się w państwach, które są stronami konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 roku. Najbardziej znanym z organów jest Zgromadzenie Ogólne (General Assembly – GA), będące najwyższym organem międzyrządowym Narodów Zjednoczonych. ZO jest głównym ciałem tworzącym politykę ONZ i oceniającym działania związane z procesem wdrażania kolejnych postanowień organizacji²⁵.

2. AKTUALNA POZYCJA KOBIET NA ŚWIECIE

Każde państwo i każda społeczność posiada własne tradycje i obyczaje. W znacznej mierze zostają one obecnie zatracane na rzecz kultury globalnej, ujednolicającej wszelkie przejawy odrębności. Jednak w wielu społecznościach wciąż pozostają żywe relikty przeszłości, które wywierają, między innymi, ogromny wpływ na stosunek ludności do kobiet. Jednym z regionów świata, który jednocześnie rozwija się w wielu dziedzinach i trwa przy tradycjach przeszłości, jest Afryka. Jak wskazuje Alicja Wrześcińska w pracy na temat kobiet w rejonie Demokratycznej Republiki Konga, „proces modernizacji dokonuje licznych przekształceń w afrykańskim życiu. [...] Coraz liczniejsze organizacje i stowarzyszenia kobiece stanowią forum wystąpień kobiet o ich prawa i o udział w rozwoju²⁶”. Kobiety zauważają, że ich pozycja w społeczeństwie jest niższa niż pozycja mężczyzn; są dyskryminowane w różnych dziedzinach życia i stopniowo zaczynają walkę o własne prawa. W tym wypadku niższa pozycja wynika z tradycyjnego umiejscowienia w społeczeństwie kobiety, która wcześniej wydawana była za męża, za narzuconego jej odgórnie mężczyznę, którego niejednokrotnie po raz pierwszy spotykała w dniu ślubu. Ponadto wciąż istnieje zwyczaj pobierania opłaty za żonę, zwany „kupowaniem żony” lub „ceną za żonę”, a także dość specyficzne dziedziczenie wdów po zmarłym bracie. Afrykanka postrzegana jest

²⁵ Ośrodek informacji ONZ w Warszawie, http://www.unic.un.org.pl/rownouprawnienie/ciala_mit.php (dostęp: 08.04.2012).

²⁶ A. Wrześcińska, *Kobieta Afryki Czarnej- dziedzictwo i terażniejszość*, [w:] *Być kobietą w Oriencie*, red. D. Chmielewska, B. Grabowska, E. Machut-Mendecka, Warszawa: Dialog 2001, s. 135-138.

w roli kobiety *kupowanej*, przeznaczonej do roli rodzicielki, żony, gospodyni i siły roboczej, pracującej na rzecz męża. Powyższe zjawiska kulturowe świadczą o silnym podporządkowaniu kobiety mężczyźnie.

Innym przykładem trudności, które w codziennym życiu napotykają współczesne kobiety afrykańskie, jest brak równości na rynku pracy oraz uzyskiwanie dużo niższej płacy za wykonywaną pracę, niż gdyby wykonał ją mężczyzna. Aby jednak możliwe było omawianie kwestii zatrudnienia należy zwrócić uwagę na dostęp do nauki i możliwość podnoszenia kwalifikacji przyszłych pracowników. W wielu krajach kobiety mają zdecydowanie trudniejszy dostęp do edukacji niż mężczyźni. Wynika to ze zwyczajowego podejścia do obu płci, wedle którego mężczyzna posiada znacznie większą swobodę osobistą oraz swobodę w oddalaniu się od domu i wioski. Istotą panującej w Afryce ideologii jest społeczna niższość kobiety w porównaniu z pozycją mężczyzny. Ograniczona zasadami panującymi w społeczności kobieta nie ma prawa nadmiernie oddalać się od miejsca zamieszkania, a w związku z tym, nie może udać się do szkoły umiejscowionej poza wioską²⁷. Nieco łatwiejszą sytuację mają kobiety zamieszkujące regiony miejskie lub posiadające zamożnych rodziców. Dzieci z biednych rodzin poważnie nie mają szansy na uzyskanie wykształcenia, gdyż muszą pracować na utrzymanie swoje i rodziny. W niektórych okolicznościach rodzina pomimo nie-najlepszej sytuacji finansowej wysyła do szkoły jedno czy dwoje dzieci, jednakże w przeważającej mierze są to chłopcy (gdyż po uzyskaniu wykształcenia mogą podjąć pracę lepiej płatną i przyczynić się do poprawienia sytuacji materialnej rodziny). Jak wynika z danych przedstawionych przez Polską Akcję Humanitarną, na świecie około 72 miliony dzieci w wieku szkolnym nie uczęszcza do szkoły podstawowej. 96% spośród nich żyje w krajach rozwijających się, a blisko 50% zamieszkuje kraje Afryki Subsaharyjskiej. W skali świata aż 55% dzieci nieuczęszczających do szkoły stanowią dziewczynki. Przykładowo w Nigerii dwie trzecie dziewczynek nie rozpoczyna nawet nauki podstawowej, nie wspominając o wykształceniu średnim lub wyższym²⁸.

Mimo że obecnie odnotowuje się powolny, acz stały wzrost dostępu dzieci i młodzieży do edukacji, wciąż stanowi on ogromny problem w krajach Afryki Subsaharyjskiej, państwach arabskich oraz Azji Południowej i Wschodniej. Zapewnienie do 2015 roku dostępu do bezpłatnej nauki wszystkim dzieciom na

²⁷ B. L o p i, *Beyond inequalities: women in southern Africa: a profile on the situation of women in southern Africa*, Harare, Zimbabwe: Southern African Research and Documentation Centre, Women in Development Southern Africa Awareness Programme 2008, s. 203- 234.

²⁸ Polska Akcja Humanitarna, http://www.pah.org.pl/akcjaedukacja,296,akcjaedukacja_teksty.html (dostęp: 30.04.2012).

świecie, a w szczególności pochodzącym z biednych rodzin, jest jednym z celów podjętych przez ONZ w ramach Milenijnych Celów Rozwoju (Millennium Development Goals). Kolejnym celem jest osiągnięcie 50% poprawy w stosunku do obecnego stanu rzeczy, w kwestii piśmiennictwa wśród ludzi dorosłych, a w szczególności kobiet. Stanowi to nawet większy problem niż zapewnianie wykształcenia dzieciom. Poprawa, choć odnotowywana, jest bardzo niewielka. Szacuje się, że w 2008 roku 774 miliony dorosłych nie posiadało podstawowej zdolności samodzielnego pisania i czytania, z czego 64% stanowiły kobiety²⁹.

Do zagadnień społecznych zalicza się następnym z problemów, usytuowany głównie w państwach południowej Sahary, a także w niewielkiej ilości w państwach Maghrebu³⁰. Okaleczanie genitaliów kobiet (female genital mutilation – FGM), praktykowane obecnie w dwudziestu ośmiu krajach afrykańskich, stwarza poważne zagrożenie dla zdrowia i życia dziewcząt. Państwem o najbardziej rozpowszechnionym FGM jest Burkina Faso. Dwie trzecie kobiet mieszkających w tym kraju zostało poddanych brutalnemu zabiegowi ze względu na panujące obyczaje. Od wielu lat trwa propagandowa walka, skierowana przeciwko zjawisku, jednak pierwsza osoba oskarżona i osądzona za rytualne okaleczanie dziewcząt została skazana dopiero w marcu 1996 roku. Dzięki temu wyrokowi, oraz kolejnym, zapoczątkowana została stopniowa walka z FGM. Niestety, liczba ofiar w pozostałych krajach wciąż jest znaczna. W Somalii wynosi ona ok. 96%, także w Gwinei i Erytrei przekracza próg 90%. W Sudanie dosięga 89% kobiet, a w Afryce Środkowej ok. 40%. Najlepszą ocenę w zestawieniu zdobyła Demokratyczna Republika Konga, gdzie FGM dotyka jedynie 5% kobiet. Obecnie we wszystkich krajach praktykujących rytuał trwa zacięta walka skierowana przeciwko FGM. Istnieje duża szansa, że zapoznane z konsekwencjami ingerowania w fizjonomię kobiety środowisko afrykańskie stopniowo zaniecha prowadzonych praktyk, szczególnie jeśli zostaną ustanowione odpowiednie prawa, zabraniające rytualnego okaleczania kobiecych narządów płciowych³¹.

²⁹ EFA Global Monitoring Report 2008. Education for all by 2015. Will we make it?, <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001547/154743e.pdf> str. 47 (dostęp: 30.04.2012).

³⁰ Muzułmańska nazwa krajów północno-zachodniej Afryki, funkcjonująca od średniowiecza, obejmuje głównie Maroko, Algierię i Tunezję. Czasami zalicza się do niej także Mauretanię, Saharę Zach. i Libię.

³¹ S. Biessis, *Prawa cywilne kobiet w Afryce subsaharyjskiej i w świecie arabskim*, [w:] *Czarna księga kobiet*, red. Ch. Ockrent, Poznań: W.A.B. 2007, s. 248.

W minionych tygodniach w mediach wiele razy mówiono o sytuacji politycznej w krajach afrykańskich³². Przewrót, którego dokonała ludność egipska, zapoczątkował falę podobnych reakcji w krajach sąsiednich. Walka z wieloletnim prezydentem Egiptu – Hosni Mubarakiem³³, dała szansę egipskim kobietom na osiągnięcie równości z mężczyznami. Pierwszy raz w historii krajów arabskich kobiety otwarcie stanęły do walki razem z mężczyznami. Na co dzień ukryte w domach, ubrane w stroje zakrywające całe ciało, nie mające możliwości w pełni samodzielnie decydować o własnym losie, w czasie rewolucji przebywały w gronie obcych osób na placu Tahrir w Kairze. Publicznie przemawiały, karmiły dzieci piersią i spały na karimatach obok mężczyzn, co świadczyło o rewolucji nie tylko politycznej ale również społecznej.

Arabskie feministki postrzegały odsunięcie Mubaraka od władzy jako element służący unowocześnieniu podejścia do tematu równości płci. Jak pisze jedna z aktywnych działaczek stowarzyszenia Alliance for Arab Women, Fatma Chafadzi, w artykule – manifestie opublikowanym w tygodniku „Al-Ahram”: „Skorumpowany reżim używał religii, kultury i tradycji, aby uzasadnić surowe podziały płciowe i spychał nas [kobiety] na boczny tor”³⁴. Kobiety biorące aktywny udział w walce przeciw reżimowi nie postrzegają swej roli jako zakończonej. W dalszym ciągu pragną wywierać realny wpływ na politykę państwa, ponieważ mają pełną świadomość własnej siły i możliwości. Jak powiedziała jedna z aktywistek Wahiba Seleh: „Udowodniłyśmy sobie i mężczyznom, że jesteśmy silne, że w gruncie rzeczy nie ma między nami różnic”³⁵. Pomimo tego, po upadku dyktatora, żadna z kobiet nie została zaproszona do pomocy w tworzeniu nowej władzy państwowej, w skutek czego Nawal Al-Sadawi, zwana pierwszą damą egipskiego feminizmu zorganizowała Unię Egipskich Kobiet, w skład której wchodzi zarówno kobiety jak i mężczyźni. Celem organizacji jest podtrzymywanie nawiązanego w czasie rewolucji porozumienia między płcią męską i żeńską oraz zapewnienie kobietom realnego wpływu na nową politykę państwa³⁶.

Równie drastyczne przypadki łamania praw kobiet regularnie odnotowywane są w Jordanii (a także najsłabiej rozwiniętych krajach Środkowego Wschodu,

³² A.M. Tripp, *African women's movements: transforming political landscapes*, Cambridge, New York: Cambridge University Press 2009, s. 99-125.

³³ Muhammad Hosni Sayyid Mubarak – prezydent Egiptu od 14.10.1981 do 11.02.2011, wcześniej oficer w lotnictwie egipskim i wiceprezydent.

³⁴ A. K r z e m i ń s k a, *Zerwać bransolety!*, „Polityka” z 26 III 2011, nr 13, s. 59-61.

³⁵ Tamże.

³⁶ Tamże.

Afryki Północnej, Azji Centralnej i Ameryki Łacińskiej³⁷. Cyklicznie, co najmniej 25 niewinnym kobietom odbierane jest życie w ramach tzw. *obrony honoru*, będącej przykładem tragicznej praktyki, na którą trwa milcząca przyzwolenie lokalnej społeczności. Według statystyk, znaczną liczbę kobiet zamordowanych w imię *honoru* stanowią nastolatki. Ich ciała chowane są przeważnie w nieoznakowanych grobach, tak więc bezczeszczone są nawet po śmierci. Przykładem zbrodni w obronie honoru jest tragiczny los 16-letniej dziewczyny, którą systematycznie gwałcił starszy brat. Gdy nastolatka zaszła w ciążę, rodzina zmusiła ją do usunięcia dziecka, a następnie wydała siłą za mąż za człowieka starszego o 50 lat. Pół roku później mężczyzna wystąpił o rozwód. Rodzina oskarżyła dziewczynę o splamienie honoru i zamordowała ją. Zbrodnią zarzucaną nastolatce było to, że została zgwałcona przez własnego brata. Całkowicie nie ze swojej winy straciła życie, pozbawiona wszelkich praw do obrony. Rodzina dziewczyny nie poniosła żadnych konsekwencji swoich czynów. Zjawisko wymierzania sprawiedliwości w drodze samosądów wynika z tradycji i jest przez nią usankcjonowane. Rodzina może zdecydować o śmierci dziewczyny jeśli ta, np. zostanie przyłapana na rozmowie z nieznanym mężczyzną czy też umówi się na spotkanie bez pozwolenia opiekuna. Samosądy uważane są powszechnie za konieczność w sytuacji, gdy dziewczyna dopuści się stosunku przedmałżeńskiego lub zajdzie w ciążę, nie będąc kobietą zamężną. To *prawo* jest powszechnie stosowane, szczególnie wśród najbiedniejszych i najmniej wykształconych społeczności plemiennych krajów muzułmańskich³⁸.

Jednym z najbardziej drastycznych przykładów nierówności kobiet i mężczyzn jest społeczność muzułmańska, w której dopuszczane jest uśmiercanie osób nie przestrzegających prawa religijnego, bądź zwyczajowego, przez ukamienowanie. W większości przypadków kara spotyka kobiety, które zostały oskarżone o cudzołóstwo. W analogicznej sytuacji mężczyzna przeważnie zostanie jedynie ukarany chłostą. Wśród wyznawców islamu panuje przekonanie, że kobieta winna jest całkowite posłuszeństwo ojcu oraz bratu, a po ślubie także mężowi. Musi ona wypełniać jego polecenia i, według Koranu, jest zobowiązana do zaspokajania seksualnych potrzeb męża w wyznaczonym przez niego momencie, przez co naj-

³⁷ *Women's rights in the Middle East and North Africa: citizenship and justice*, red. S. Nazir, L. Tomppert, New York: Rowman & Littlefield 2005, s. 94; S. Kelly, J. Breslin, *Women's rights in the Middle East and North Africa: progress amid resistance*, New York Rowman & Littlefield Publishers 2010, s. 211-233.

³⁸ Sz. Mattar, *Rana Husajni – dziennikarka przerywa milczenie*, [w:] *Czarna księga kobiet...*, s. 87-88; E. Górecka, *Znaczenie honoru kobiety w opinii współczesnego społeczeństwa jordańskiego*, Łódź: Ibidem 2009, s. 52-56.

mniej 50 lat. W sytuacji idealnej będzie ona sama zachęcała męża do stosunku, aby ulżyć jego seksualności oraz udawała zawsze chętną i gotową do pożycia z mężem. Gdy żona nie spełnia oczekiwań seksualnych męża, może on wystąpić o rozwód lub zdradzić ją z inną kobietą. W takiej sytuacji od żony oczekuje się, że weźmie winę za zdradę męża na siebie i własną powściągliwość w sprawach cielesnych, co skończy się dla mężczyzny jedynie karą chłosty. Jeśli natomiast żona nie przyzna się, że to z jej winy mężczyzna dopuścił się zdrady, zostanie wyklęta przez najbliższe otoczenie. Sytuacja kochanki jest bez wątpienia gorsza. Zostanie ona najprawdopodobniej ukamienowana, gdyż dopuściła się pozamałżeńskiego stosunku i stała się nieczysta, a w konsekwencji splamiła honor kobiety muzułmanki.

Zróznicowanie w ponoszeniu kary za analogiczny czyn wynika z porządku patriarchalnego i dominacji mężczyzn w społeczeństwie muzułmańskim, a stan ten argumentowany jest wersetami Koranu³⁹. Sam rytuał kamienowania odbywa się według ściśle określonych zasad, które stanowią nawet o wielkości kamieni: „kamienie użyte do wykonania wyroku śmierci nie powinny być zbyt duże, by skazany nie umarł po jednym lub dwóch ciosach; nie powinny również być tak małe by nie można ich nazwać kamieniami”⁴⁰. Celem egzekucji przez ukamienowanie jest zadanie jak największego bólu przed śmiercią. Istnieje również rozróżnienie w wykonywaniu ukamienowania pomiędzy karaniem kobiety a mężczyzny. Jeśli zdarzy się, że mężczyzna skazany zostanie na ukamienowanie, co jest sytuacją niezwykle rzadką, zakopuje się go w piasku do pasa. Kobiętę natomiast zakopuje się w ziemi aż po piersi, nie ma więc ona praktycznie żadnych szans na ucieczkę przed rzucanymi w jej stronę kamieniami. Ucieczka skazanego jest jedynym możliwym warunkiem zaniechania kary.

Znanym przykładem skazania na ukamienowanie była sprawa trzynastoletniej Dżili Izadi z 2004 roku. Sprawa wywołała ogromne oburzenie wśród obrońców praw człowieka, zarówno w Iranie, jak i na całym świecie. Kara była zasądzona dziewczynce, ponieważ utrzymywała ona pozamałżeńskie stosunki płciowe ze swym o 2 lata starszym bratem. Chłopiec za popełniony czyn otrzymał 150 batów. Dziewczynka oczekiwała na wyrok w więzieniu w Kurdystanie, gdzie urodziła bratu dziecko. Ostatecznie presja ze strony społeczności zarówno międzynarodowej, jak i irańskiej, wywierana na władze irańskie, doprowadziła do uwol-

³⁹J. K. Kiruki, *Women's liberation: a paradigm shift for development*, Eldoret: AMECEA Gaba Publications 2010, s. 165 -187.

⁴⁰A. Kian-Thiebaut, *Śmierć przez ukamienowanie – przypadek irański*, [w:] *Czarna księga kobiet...*, s. 108.

nienia oskarżonych. Jest to jednakże jeden z niewielu przypadków, gdy udało się osiągnąć powyższy skutek⁴¹.

Sytuacja muzułmanek w Indiach, podobnie jak w innych państwach, w których dominującą religią jest islam, również pozostaje pod wpływem patriarchalnych stosunków damsko-męskich⁴². W państwie tym funkcjonuje wiele lokalnych praw, w których uregulowano wszelkie kwestie dotyczące małżeństwa, rozwodu, alimentów, adopcji, spadku i dziedziczenia. Wynikają one z zasad religijnych oraz odziedziczonych po przodkach praktyk kulturowych, tkwiących bardzo głęboko w podłożu społeczno-ekonomicznym danej społeczności. Jednym z przykładów zasądzenia jawnie niesprawiedliwego wyroku, zdecydowanie na niekorzyść kobiety, była sprawa mieszkanki wioski Charthawal – Imrany. Kobieta, będąca matką pięciorga dzieci, została wykorzystana seksualnie przez własnego teścia. Imrana oskarżyła mężczyznę o gwałt. W wyniku procesu duchowni, pełniący funkcję sędziów w społeczności, wydali decyzję z mocą prawną (tzw. *fatwę*), skazującą Imranę na małżeństwo z gwałcicielem. Wyrok wzbudził wiele kontrowersji, jednak w świetle hinduskiego prawa był całkowicie prawomocny. Od tego momentu Imrana została żoną własnego teścia, a jej poprzedni mąż (z którym miała 5 dzieci) stał się dla niej w świetle prawa synem⁴³.

Kobiety z biedniejszych terenów często stają się ofiarami przemocy seksualnej ze strony najbliższej rodziny. Takie sytuacje, gdy zostaną ujawnione, są przeważnie rozstrzygane na niekorzyść skrzywdzonych kobiet, tak więc mało która pokrzywdzona decyduje się na dochodzenie swoich praw. Ponadto kobiety obawiają się skalać honor rodziny, gdyż wówczas zostaną napiętnowane przez lokalną społeczność. Aby ocalić honor rodziny i nie nabawić się większych problemów, wybierają często trudną drogę cierpienia w milczeniu⁴⁴.

Państwa arabskie są zdecydowanie najmniej pozytywnie nastawione w stronę procederu zrównania pozycji kobiet i mężczyzn. Uwarunkowanie to wynika głównie z czynników tradycyjno-religijnych. Status prawny kobiet różni się w państwach muzułmańskich głównie ze względu na różnorodną interpretację zapisów Koranu, jednakże we wszystkich państwach arabskich prawo kodyfikuje podrzędną pozycję kobiet. Jednym z państw, gdzie los kobiet powszechnie uznaje

⁴¹ Tamże, s. 99-107.

⁴² R. Mearns, *Access to land in rural India: policy issues and options*, Washington: World Bank, South Asia Region, Rural Development Sector Unit 1999, s. 278-283.

⁴³ S. Khan, *Imrana, czyli o bezpieczeństwie muzułmanek w Indiach*, [w:] *Czarna księga kobiet...*, s. 112-120.

⁴⁴ Górecka, dz. cyt., s. 39-40.

się za najgorszy na świecie, jest Arabia Saudyjska, pozostająca krajem głęboko konserwatywnym religijnie⁴⁵.

Uwarunkowaniami religijnymi zasłaniają się w prawodawstwie wszystkie państwa arabskie. Jednym z najbardziej znanych przykładów w tej kwestii jest ratyfikacja Konwencji narodów zjednoczonych w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet. Jak dotąd ratyfikowana została przez wszystkie państwa arabskie, większość jednak obwarowała ją licznymi zastrzeżeniami. Arabia Saudyjska sporządziła całą listę punktów niezgodnych z własnym prawem religijnym, wskutek czego, pomimo formalnego przyjęcia konwencji, unieważniono wszystkie podstawowe jej założenia, powodując w konsekwencji całkowite zniekształcenie głównych założeń i całościowego sensu dokumentu. Poza Arabią Saudyjską, także kilka innych krajów zgłosiło zastrzeżenia do traktatu z punktu widzenia prawa religijnego. Są to Bahrajn, Egipt, Irak, Kuwejt, Maroko i Syria⁴⁶.

Nie tylko muzułmanki borykają się z problemem jawnej dyskryminacji. Podobna sytuacja występuje w krajach azjatyckich⁴⁷. Przykładem kulturowania dość dziwnej tradycji jest rytuał porywania żony, wciąż aktualny w Kirgistanie. W wyniku tego zwyczaju, często uważanego przez badaczy za przeżytek, zawieranych jest w Kirgizji obecnie około 30% małżeństw. W 19% przypadków porywacz był dla kobiety człowiekiem zupełnie obcym, widzianym niejednokrotnie po raz pierwszy w życiu. Jeszcze dziwniejszy jest fakt, że mimo iż 75% porwań odbywa się wbrew woli kobiety, aż 54% mężczyzn deklaruje miłość wobec porwanej. Porywaczy kochało zaś zaledwie 28% kobiet. W świadomości kirgiskiej istnieje głęboko zakorzenione przekonanie, że porwania zawsze były elementem ich kultury. Przeświadczenie o naturalności takiego porządku rzeczy jest usprawiedliwiane przez kirgiską ludność i czyni oczywistymi relacje władzy mężczyzny nad kobietą, wytwarzające się na skutek porwania. Dziwić może jednak fakt, że skoro czasy się zmieniły i kobiety mają świadomość własnej niezależności, nie buntują się przeciw praktykom tak jawnie naruszającym ich prawa. Zrozumienie tego faktu leży jednak również w wychowaniu i przynależności kulturowej. „Młoda kobieta winna jest szacunek starszym. Dlatego właśnie, gdy okazuje się, że porwaną trudno przekonać, do akcji przystępują najstarsi⁴⁸” z rodziny porywacza. Straszą kobietę klątwą i rzeczywiście ją na nią rzucają, jeśli uda jej się uciec

⁴⁵ F. B a n d a, *Women, law and human rights: an African perspective*, Oxford: Hart Publishing 2005, s. 146-167.

⁴⁶ B e s s i s, dz. cyt., s. 233-238.

⁴⁷ N. O i s h i, *Women in motion: globalization, state policies, and labor migration in Asia*, Stanford: Stanford University Press 2005, s. 146.

⁴⁸ J. M r o c z k o w s k a, *Kryzysowe narzeczone*, „Forum Akademickie” 2008, nr 6, s. 33 - 35.

z domu przymusowego narzeczonego. „Ale szacunek należy okazywać przede wszystkim swoim rodzicom; najgorsze co dziewczyna może zrobić, to przynieść sobie i im wstyd”⁴⁹. Dziewczyna, choćby pozostała dziewicą, jeśli spędzi noc pod dachem pana młodego, zostaje automatycznie postrzegana jako „kobieta, która była już z mężczyzną”⁵⁰ i nawet jeśli wówczas rodzice zgodzą się na jej powrót do domu, szanse na zamążpójście maleją dla niej niemal do zera. Z tego powodu jedynym ratunkiem dla porwanej dziewczyny jest ucieczka z domu pana młodego przed zapadnięciem zmierzchu lub wyrażenie zgody na ślub.

W 2000 roku ONZ oszacowało przybliżone liczby wiążące się z handlem żywym towarem i profitami płynącymi z tej działalności. Z danych zaprezentowanych przez organizację wynika, że handel ludźmi dotyka każdego roku około 4 miliony osób i przynosi zyski w granicach od 5 do 7 miliardów dolarów amerykańskich. Jeszcze gorzej rysuje się sytuacja przedstawiona w wynikach badań OBWE z 2002 roku, gdzie zyski szacuje się od 7 do 12 miliardów dolarów. Ogromna liczba 33 milionów ofiar handlu ludźmi w celu prostytucji została odnotowana w Azji Południowo – Wschodniej. Europa natomiast wskazuje, że 500 tysięcy ofiar wysłanych zostało do krajów Unii Europejskiej, uważanych powszechnie za demokratyczne i praworządne.

Handel żywym towarem i zjawisko prostytucji na tak szeroką skalę stanowią jeden z podstawowych filarów nierówności płci i świadczą o głęboko zakorzenionym w umysłach ludzkich podejściu do kobiety jako przedmiotu seksualnego, mającego służyć zaspokojeniu doraźnych potrzeb cielesnych mężczyzny. W takim kontekście kobieta została sprowadzona do przedmiotu seksualnego, pozbawionego woli i możliwości samodzielnego decydowania o swojej seksualności. Handlarze żywym towarem zaczęli wykorzystywać feministyczne hasła głoszące „moje ciało należy do mnie” dla partykularnych celów. Zmuszając wykorzystywane przez siebie kobiety do głośnego i oficjalnego wykrzykiwania tych haseł, co miałyby świadczyć, jakoby z własnej woli poddawały się prostytucji. Znane są przypadki kobiet, które po latach przyznawały się, że kłamały, ponieważ były zastraszone⁵¹.

W końcu lat 90. państwa azjatyckie proponowały legalizację przemysłu seksualnego w celu czerpania korzyści materialnych z jego opodatkowania. W 1998

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ O. Vallet, *Kobieta i religie*, [w:] *Czarna księga kobiet...*, s. 383-403; T. Srogosz, *Wymiar ludzki handlu kobietami z perspektywy prawa międzynarodowego*, [w:] *Oczekiwania kobiet i wobec kobiet*, red. B. Płonka-Syroka, J. Radziszewska, A. Szlagowska, Warszawa: DiG 2007, s. 191-201.

roku Międzynarodowa Organizacja Pracy (International Labour Organization – ILO, w Polsce MOP) opublikowała raport, w którym zalecano pragmatyczne podejście do problemu prostytucji, aby móc dochody z tej rentownej działalności dołączyć do krajowego PKB. Liberalizacja podejścia do problemu skutkowałą sytuacją, w której azjatycki oddział Światowej Organizacji Zdrowia (World Health Organization – WHO) w 2001 roku zaproponował legalizację prostytucji. Kraje, które przyłączyły się wówczas do zaproponowanej polityki zmusiły prostytutki do rejestracji oraz okresowych badań. Na Łotwie na przykład prostytutki zostały wyposażone w specjalne karty rejestrujące ich *aktywność zawodową* oraz *stan sanitarny*. Podjęte działania w żaden sposób nie poprawiły sytuacji kobiet prostytutek. Wydaje się więc, że dopóki będzie istniał popyt na tego rodzaju usługi, dopóty znajdą się ludzie, którzy spróbują na nim zyskać bez względu na koszty (ponoszone w tym wypadku przez wykorzystywane kobiety).

Jednym z kontrowersyjnych praw przyznanych kobietom, jest prawo do usunięcia wczesnej ciąży. Aborcja, dozwolona jest obecnie w znacznej części państw, między innymi w USA, Wielkiej Brytanii, Albanii, Japonii, Hiszpanii, Niemczech, Włoszech, Austrii, Chinach, Łotwie, Kanadzie czy Finlandii. Stosunkowo od niedawna zabieg może być również legalnie wykonywany we Francji. Jak się jednak okazuje nie każdy ginekolog jest chętny do wykonywania zabiegów. Część lekarzy zmuszanych do przeprowadzenia zabiegu usuwania ciąży mści się na pacjentkach. Przeprowadzają oni operację na żywo, bez jakiegokolwiek znieczulenia. W telewizji francuskiej pojawiła się w ubiegłym roku 25-letnia mieszkanka Paryża, która w ten właśnie sposób ukarana została przez lekarza za konieczność wykonania zabiegu⁵².

Kolejną kwestią świadczącą o braku równości płci jest system różnych płac za tę samą pracę. Unia Europejska już od ponad 50 lat dąży do zapewnienia równych praw mężczyznom i kobietom we wszystkich sferach życia, jednak kraje Europy wciąż nie zrealizowały w pełni tych planów. Pomimo istnienia ONZ-owskiej Konwencji Wspólnota Europejska w 1957 roku przyjęła własny dokument popierający równość płci, zwany *Traktatem Rzymskim*. W jego treści znalazł się zapis, że wszystkie działania Wspólnoty podejmowane są w celu zniesienia wszelkich nierówności oraz wspierania równości kobiet i mężczyzn. W artykule 141 traktatu potwierdzono zasadę równości wynagrodzeń dla pracowników „płci męskiej i żeńskiej” za taką samą pracę lub pracę o tej samej wartości⁵³. W świetle tego zapisu państwa członkowskie uprawnione zostały do tzw. *dyskryminacji pozytyw-*

⁵² S. Lambert, *Cicha ofensywa przeciw prawom kobiet*, „Le Monde Diplomatique” 2010, nr 3, s.24.

⁵³ Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską, Dz. U. 2004, nr 90, poz. 864.

nej, czyli podejmowania środków służących wyrównaniu sytuacji płci niedostatecznie reprezentowanej na rynku pracy, a nawet do przyznawania przywilejów w celu poprawy sytuacji zawodowej danej płci.

2.1 POZYCJA KOBIET W PRAWIE UNII EUROPEJSKIEJ

Od momentu podpisania Traktatu Rzymskiego Wspólnota przyjęła szereg dyrektyw dotyczących równych praw kobiet i mężczyzn. Dyrektywy są wiążące dla państw członkowskich UE, co oznacza, że państwa są zobowiązane do wdrożenia ich norm do prawa krajowego. Jedną z takich dyrektyw służyła wprowadzeniu w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy⁵⁴. Zgodnie z zapisami podanej dyrektywy zasada równego traktowania oznaczała brak dyskryminacji ze względu na płeć, w szczególności przez odniesienie się do stanu cywilnego lub rodzinnego. Zakaz dyskryminacji obejmował sposób selekcji pracowników, dostępu do wszystkich prac lub stanowisk, niezależnie od sektora czy gałęzi działania, oraz do wszystkich poziomów hierarchii zawodowej, a także kształcenia zawodowego, warunków pracy i możliwości wypowiedzenia

W innej ważnej dyrektywie⁵⁵ zawarto przepisy dotyczące wprowadzania w życie zasady jednakowego traktowania w dostępie do zatrudnienia, w konsekwencji również awansu zawodowego oraz szkolenia, a także warunków pracy, w szczególności wynagrodzenia oraz systemów zabezpieczenia społecznego pracowników. W dyrektywie zawarto szereg definicji dotyczących różnych form dyskryminacji, tj. dyskryminacje bezpośrednią, pośrednią oraz molestowanie seksualne⁵⁶

Pozycja kobiety w świecie biznesu wydaje się silnie ugruntowana i obwarowana licznymi przepisami, jednak w wielu krajach wciąż istnieje duża rozbieżność między teorią i praktyką. Jednym z takich krajów jest Polska. Konieczność implementacji dyrektyw europejskich była jednym z podstawowych argumentów na rzecz podjęcia prac nad ustawą o równym statusie kobiet i mężczyzn. Do 2008 roku czterokrotnie starano się uchwalić ustawę, niestety bezskutecznie. Zdzisława Janowska, autorka ostatniego projektu ustawy, pisze, że „prace w Sejmie trwały

⁵⁴ Dyrektywa Rady Europejskiej, numer 76/207/EWG.

⁵⁵ Dyrektywa Rady Europejskiej, numer 2006/54/WE.

⁵⁶ M. Kinstler, *Równouprawnienie kobiet i mężczyzn w Unii Europejskiej w dziedzinie zatrudnienia i pracy*, [w:] *Pozycja prawna kobiet w dziejach*, red. S. Rogowski, Wrocław: Kolonia Limited 2010, s. 257-266.

niezwykle długo, ponieważ od początku przeciwstawiano się uchwaleniu [tejże ustawy]⁵⁷.

W takim wypadku nie należy się dziwić wynikom badania przeprowadzonego przez Komisję Europejską, które wykazało, że w większości krajów europejskich znaczny procent stanowisk kierowniczych zajmują mężczyźni. W Polsce kobiety sprawują jedynie jedną trzecią ogółu stanowisk kierowniczych⁵⁸. Podobna sytuacja jest we Włoszech, na Łotwie i w Hiszpanii. Jest to wskaźnik zdecydowanie większy niż np. w Irlandii (19,2%), ale mniejszy niż we Francji (40,0). Przeciętna unijna wynosi w tym zestawieniu 32%, podczas gdy w USA kobiety stanowią około 46% ogólnej liczby kierowników⁵⁹.

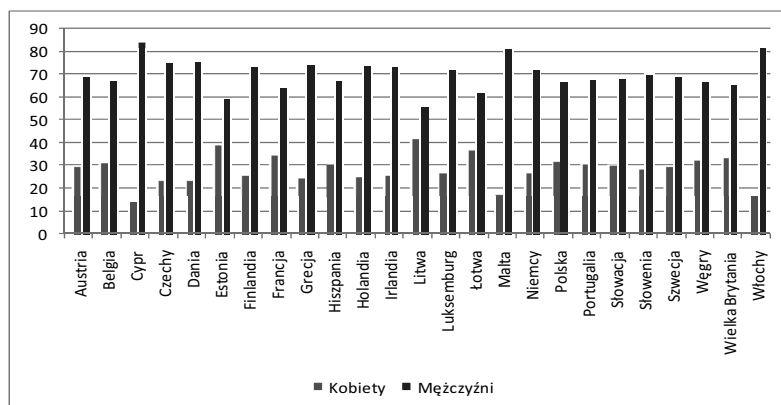
Przyczyny niskich wyników należałoby szukać w mentalności ludzkiej, zdominowanej staromodnym podejściem do mężczyzn jako władców, kobiet natomiast jako nierozumnych, delikatnych, nieodpornych na manipulacje, posłusznych poddanych. Pomimo, że obecnie kobiety odpowiadają za ok. 90% decyzji konsumenckich, zarządy większości firm zdominowane są przez mężczyzn. Fakt ten wynika z istnienia niewidzialnych barier, które kobiety nagminnie napotykały w drodze na wyższe stanowiska pracownicze. Zjawisko to jest oczywistym przejawem dyskryminacji kobiet w dążeniu do kariery zawodowej. Zostało ono opisane w końcu XX wieku, poprzez pojęcie szklanego sufitu⁶⁰. Powyższa sytuacja wciąż pozostaje aktualna i jest licznie doświadczana przez kobiety dążące do zawodowego sukcesu.

⁵⁷ M. Saryusz-Wolska, *Jak politycy mówią o równouprawnieniu płci? Debata nad projektem ustawy o równym statusie kobiet i mężczyzn*, „Kultura i Społeczeństwo” 2008, nr 3, s. 35-37.

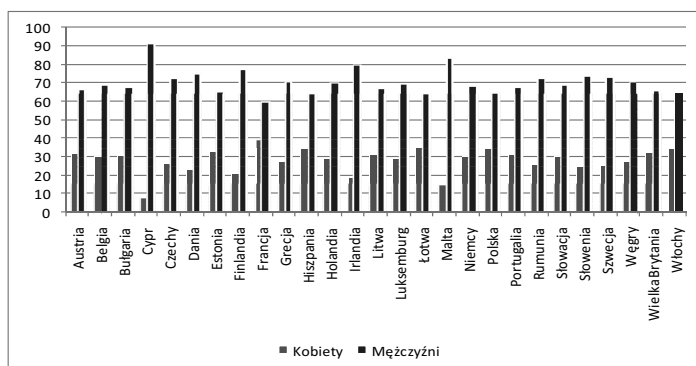
⁵⁸ D.M. Walsh, *Women's rights in democratizing states: just debate and gender justice in the public sphere*, Cambridge–New York: Cambridge University Press 2011, s. 168-198.

⁵⁹ E. Lisowska, *Równouprawnienie kobiet i mężczyzn w społeczeństwie*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH 2008, s.158-167.

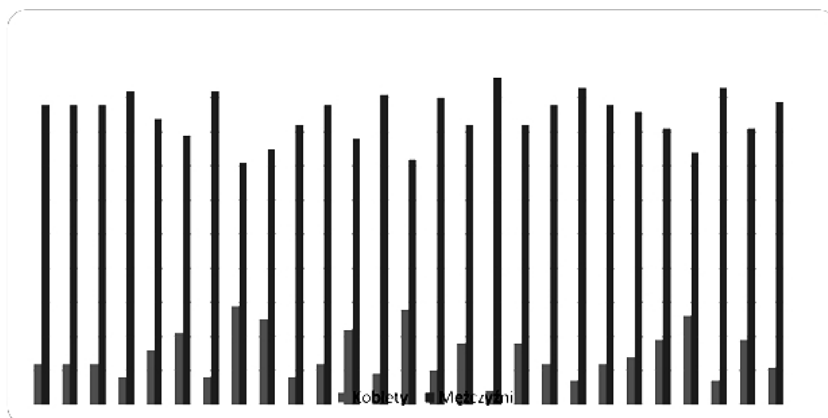
⁶⁰ Niewidoczne bariery, które ograniczają możliwości w zakresie awansu zawodowego, takie jak uprzedzenia, siła zwyczajów, brak sieci kontaktów, odnoszą się głównie do kobiet.

Rys. 1. Kobiety i mężczyźni na stanowiskach kierowniczych w krajach Unii Europejskiej – 2000 r.
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie Report on equality between women and men 2008 oraz 2010, European Commission, Social Affairs and Equal Opportunities.

Rys. 2. Kobiety i mężczyźni na stanowiskach kierowniczych w krajach Unii Europejskiej – 2008r.
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie Report on equality between women and men 2008 oraz 2010, European Commission, Social Affairs and Equal Opportunities.

Rys. 3. Kobiety i mężczyźni na stanowiskach kierowniczych w Unii Europejskiej- 2012 r.
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie Report on equality between women and men 2012, European Commission, Social Affairs and Equal Opportunities.

Rys. 4. Kobiety i mężczyźni na stanowiskach kierowniczych w Unii Europejskiej – 2000 i 2008 r.
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie Report on equality between women and men 2008 oraz 2010, European Commission, Social Affairs and Equal Opportunities.

3. ZAKOŃCZENIE

W tym samym celu w jakim uchwalone zostały poddane analizie konwencje, utworzone zostały też specjalne organy ONZ, nadzorujące postęp nad pracami państw członkowskich, w celu zrównania społecznego i cywilizacyjnego płci. Pomimo jednak wysiłku stale podejmowanego przez ONZ oraz agend i instytucji z nią stowarzyszonych, kwestia nierówności płci nie została w pełni zniwelowana. Jednakże ONZ stale walczy o pełną realizację celów, wyznaczonych na Światowych Konferencjach w sprawie Kobiet. Pierwsza konferencja odbyła się w 1975 roku w Meksyku, Druga w roku 1980 w Kopenhadze, Trzecia pięć lat później w Nairobi, a Czwarta i ostatnia w roku 1995 w Pekinie. Na konferencji w Pekinie państwa członkowskie ustaliły tzw. *Platformę Działania*, zawierającą cele strategiczne na najbliższe lata. Postanowienia zawarte w Platformie Działania odnoszą się do 12 płaszczyzn życia kobiet: 1. kobiety a ubóstwo, 2. edukacja kobiet, 3. kobiety i zdrowie, 4. przemoc wobec kobiet, 5. kobiety a konflikt zbrojny, 6. kobiety i gospodarka, 7. kobiety u władzy i biorące udział w procesach decyzyjnych, 8. mechanizmy instytucjonalne na rzecz podnoszenia statusu kobiet, 9. prawa kobiet jako prawa człowieka, 10. kobiety i media, 11. kobiety i środowisko, 12. dziewczęta. Z zakresu obejmującego zagadnienia zawarte w Platformie Działania wynika, że jest ona kondensacją wszystkich praw nadanych kobietom w poszczególnych konwencjach.

Za sprawą postępującej globalizacji oraz rozwoju komunikacji międzynarodowej do kobiet z bardzo odległych zakątków świata coraz częściej docierają informacje świadczące o istnieniu ugruntowanego systemu prawa międzynarodowego. Systematyczny napływ takich informacji podnosi poziom samoświadomości kobiet, sprawiając, że pragną one walczyć o własną wolę i swobodę istnienia, o możliwość samodzielnego decydowania o sobie. W części państw, np. arabskich lub afrykańskich, kobiety od kilku lat systematycznie podejmują próby walki o własne prawa. Niestety niejednokrotnie popadają przez to w sytuację jeszcze gorszą, niż przed podjęciem jakichkolwiek działań. Fakt ten skutecznie przeciwdziała przed dociekaniem swoich praw, np. na drodze sądowej, przez pokrzywdzone kobiety. W krajach słabo rozwiniętych częste są jednak sytuacje, w których kobiety wciąż nie znają własnych praw i nie wiedzą że państwo, w którym mieszkają i którego są obywatelkami ratyfikowało konwencję międzynarodową, zapewniającą jej pewne niezbywalne prawa i że mogą domagać się ich respektowania.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty:

- Committee of the Elimination of Discrimination against Woman, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/committee.htm>
- Dyrektywa Rady Europejskiej, numer 2006/54/WE.
- Dyrektywa Rady Europejskiej, numer 76/207/EWG.
- EFA Global Monitoring Report 2008.Education for all by 2015. Will we make it?, <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001547/154743e.pdf>
- International Labour Organization, <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/lang--en/index.htm>
- Karta Narodów Zjednoczonych z 26.06.194, Dz. U. 1947, nr 23, poz. 90, [w:] A. Przyborska - Klimczak, *Prawo międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów*, Lublin: Lubelskie Wydawnictwa Prawnicze 1996.
- Konwencja dotycząca dyskryminacji w zakresie zatrudnienia i wykonywania zawodu z 25.06.1958, Dz. U. 1961, nr 42, poz. 218.
- Konwencja dotycząca jednakowego wynagrodzenia dla pracujących mężczyzn i kobiet za pracę jednakowej wartości z 29.06.1951, Dz. U. 1955, nr 38, poz. 238.
- Konwencja o prawach politycznych kobiet z 31.03.1953, Dz. U. 1955, nr 16, poz. 86.
- Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Dz. U. 1982, nr 10, poz. 71.
- Konwencja w sprawie zgody na zawarcie małżeństwa, najniższego wieku małżeńskiego i rejestracji małżeństw, Dz. U. 1965, nr 9, poz. 53.
- Konwencja w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty z 15.12.1960, Dz. U. 1964, nr 40, poz. 268.
- Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji z 02.12.1949, [w:] *Prawa kobiet w dokumentach ONZ*, red. A. Grzybek Warszawa: Ośrodek Informacji Środowisk Kobiecych – OŚKa 1996; Dz. U. 1952, nr 41, poz. 278.
- Ośrodek informacji ONZ w Warszawie, http://www.unic.un.org.pl/rownouprawnienie/programy_agendy.php
- Ośrodek informacji ONZ w Warszawie, http://www.unic.un.org.pl/rownouprawnienie/ciala_mit.php
- Polska Akcja Humanitarna, http://www.pah.org.pl/akcjaedukacja,296,akcjaedukacja_teksty.html
- Powszechna deklaracja praw człowieka z 10.12.1948, Dz. U. 1993, nr 61, poz. 284.
- Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską, Dz. U. z 30.04.2004, nr 90, poz. 864.
- United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, <http://www.unwomen.org/about-us/about-un-women/>.
- United Nations Human Rights, <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx>

Monografie i rozdziały:

- Banda F.: *Women, law and human rights: an African perspective*, Oxford: Hart Publishing 2005.
- Benedek W., Kisaakye E. M. Oberleitner G.: *The human rights of women: international instruments and African experiences*, London: Zed Books 2002.
- Biessis S.: *Prawa cywilne kobiet w Afryce subsaharyjskiej i w świecie arabskim*, [w:] *Czarna księga kobiet*, red. Ch. Ockrent, Poznań: W.A.B. 2007.
- Górecka E.: *Znaczenie honoru kobiety w opinii współczesnego społeczeństwa jordańskiego*, Łódź: Ibidem 2009.

- Kelly S., Breslin J.: Women's rights in the Middle East and North Africa: progress amid resistance, New York: Rowman and Littlefield Publishers 2010.
- Khan S.: Imrana, czyli o bezpieczeństwie muzułmanek w Indiach, [w:] *Czarna księga kobiet...*,
- Kian-Thiebaut A.: Śmierć przez ukamienowanie – przypadek irański, [w:] *Czarna księga kobiet*.
- Kinstler M.: Równouprawnienie kobiet i mężczyzn w Unii Europejskiej w dziedzinie zatrudnienia i pracy, [w:] *Pozycja prawna kobiet w dziejach*, red. S. Rogowski, Wrocław: Kolonia Limited 2010.
- Kiruki J. K.: Women's liberation: a paradigm shift for development, Eldoret: AMECEA Gaba Publications 2010.
- Krzemińska A.: Zerwać bransolety!, „Polityka” z dn. 26.03.2011, nr 13.
- Lambert S.: Cicha ofensywa przeciw prawom kobiet, „Le MondeDiplomatique” 2010, nr 3.
- Lisowska E.: Równouprawnienie kobiet i mężczyzn w społeczeństwie, Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH 2008.
- Lopi B.: Beyond inequalities: women in southern Africa: a profile on the situation of women in southern Africa, Harare, Zimbabwe: Southern African Research and Documentation Centre, Women in Development Southern Africa Awareness Programme 2008.
- Mattar Sz.: Rana Husajni – dziennikarka przerywa milczenie, [w:] *Czarna księga kobiet*.
- Mearns R.: Access to land in rural India: policy issues and options, Washington: World Bank, South Asia Region, Rural Development Sector Unit 1999.
- Moekli D., Shah S., Sivakumaran S., Harris D.: International human rights law, Oxford–New York: Oxford University Press 2010.
- Mroczkowska J.: Kryzysowe narzeczone, „Forum Akademickie” 2008, nr 6.
- Oishi N.: Women in motion: globalization, state policies, and labor migration in Asia, Stanford: Stanford University Press 2005.
- Rohleder P.: HIV/AIDS in South Africa: 25 years on psychosocial perspectives, New York: Springer 2009.
- Saryusz-Wolska M.: Jak politycy mówią o równouprawnieniu płci? Debata nad projektem ustawy o równym statusie kobiet i mężczyzn, „Kultura i Społeczeństwo” 2008, nr 3.
- Srogosz T.: Wymiar ludzki handlu kobietami z perspektywy prawa międzynarodowego, [w:] *Oczekiwania kobiet i wobec kobiet*, red. B. Płonka-Syroka, J. Radziszewska, A. Szlagowska, Warszawa: DiG 2007.
- Tripp A. M.: African women's movements: transforming political landscapes, Cambridge–New York: Cambridge University Press 2009.
- Vallet O.: Kobieta i religie, [w:] *Czarna księga kobiet*.
- Walsh D. M.: Women's rights in democratizing states: just debate and gender justice in the public sphere, Cambridge–New York: Cambridge University Press 2011.
- Women's rights in the Middle East and North Africa: citizenship and justice, red. S. Nazir, L. Tomppert, New York: Rowman& Littlefield 2005.
- Wrzesińska A.: Kobieta Afryki Czarnej – dziedzictwo i teraźniejszość, [w:] *Być kobietą w Oriencie*, red. D. Chmielewska, B. Grabowska, E. Machut-Mendecka, Warszawa: Dialog 2001.

POZYCJA KOBIETY W DOKUMENTACH ONZ
A PRAKTYKA W WYBRANYCH PAŃSTWACH ŚWIATA

Streszczenie

Artykuł ma na celu ukazanie sytuacji kobiet na świecie. Mimo wielu traktatów i postanowień międzynarodowych oraz organizacji działających na rzecz zmniejszenia dyskryminacji płci żeńskiej dochodzi do łamania praw kobiet. W wyniku zmian społeczno-kulturowych, które odnotowano na przestrzeni kilku wieków, mężczyzna postrzegany jest jako wyżej znajdujący się w hierarchii społecznej. Jednak w wyniku globalizacji coraz częściej, nawet w najbardziej oddalonych zakątkach świata, mamy do czynienia z tworzeniem się systemu prawa międzynarodowego, dzięki któremu kobiety mogą walczyć o własne prawa. Za sprawą postępującej globalizacji oraz rozwoju komunikacji międzynarodowej do kobiet z bardzo odległych zakątków świata coraz częściej docierają informacje świadczące o istnieniu ugruntowanego systemu prawa międzynarodowego. Systematyczny napływ takich informacji podnosi poziom samoświadomości kobiet sprawiając, iż pragną one walczyć o własną wolę i swobodę istnienia, o możliwość samodzielnego decydowania o sobie. W części państw, np. arabskich lub afrykańskich kobiety od kilku lat systematycznie podejmują próby walki o własne prawa, niestety niejednokrotnie popadają przez to w sytuację jeszcze gorszą, niż przed podjęciem jakichkolwiek działań. Fakt ten skutecznie przeciwdziała przed dociekaniem swoich praw, np. na drodze sądowej przez pokrzywdzone kobiety. Niestety w wielu przypadkach kobiety (zwłaszcza w krajach afrykańskich) pozostają biernie wobec poczynań mężczyzn.

Słowa kluczowe: pozycja kobiet, prawa kobiet, dyskryminacja płci.

THE STATUS OF FEMALE
IN UN DOCUMENTS AND
THE RELATED PRACTICES
IN SELECTED COUNTRIES OF THE WORLD

Summary

The article aims at showing the situation of women all over the world. Despite many treaties, international provisions and organizations working for reducing discrimination against females, there are still instances of violation of women's rights. As a result of socio-cultural changes, which have occurred over several centuries, the male is seen as someone superior in the social hierarchy.

However as a result of globalization, we can witness more and more often how the formation of the system of international law is taking place even in the most distant places in the world. These changes empower women for their fight for rights. Thanks to the increasing globalization and the development of international communication the information indicating the existence of a well-established system of international law reaches women from distant places of the world much more often. A regular flow of such information raises the level of self-awareness of women making them want to fight for their own will and freedom of existence, the opportunity to decide for themselves about themselves. In some countries, e.g. Arabic or African, for several years now, women have

been systematically attempting to fight for their own rights, but it has also often been the case that because of their efforts, they ended up in a worse situation than before. This fact effectively prevents women from striving for their rights, e.g. women victims in courts. Unfortunately, in many cases women (especially in African countries) remain passive to the abuses of men.

Key words: the position of women , women's rights , gender discrimination.